

فصلنامه پژوهش‌های دانش انتظامی، سال بیست و پنجم، شماره ۱، بهار ۱۴۰۲

صص ۵۷-۳۲

الگوی جرم‌یابی پلیس در قاچاق مواد مخدر از طریق پرونده‌های پولشویی^۱

آرمین لطفی^۲، علی احتشامی^۳، محمد صفری^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۱۲/۰۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۸/۲۵

چکیده

زمینه و هدف: با گسترش ابعاد جهانی قاچاق مواد مخدر، اثرات مخرب این جرم بر اقتصاد و امنیت جمهوری اسلامی ایران و لزوم بررسی پرونده‌های قاچاق مواد مخدر موجود در دل بعضی از پرونده‌های پولشویی مطرح شده در پلیس امنیت اقتصادی باعث شد، پژوهش حاضر با هدف تدوین الگوی جرم‌یابی قاچاق مواد مخدر از طریق پرونده‌های پولشویی نگاشته شود.

روش: پژوهش کاربردی حاضر، با رویکرد کیفی انجام شده است. جامعه مشارکت داده شده در تحقیق، پرونده‌های پولشویی در حال رسیدگی در پلیس امنیت اقتصادی قاتب است که به صورت هدفمند انتخاب شدند و در سیزدهمین پرونده، تحقیق به اشباع نظری و مضمونی رسید. برای انجام تحلیل محتوای کیفی، از نرم‌افزار MAXQDA استفاده شد.

یافته‌ها: مضامین پایه‌ای استخراج شده در ۹ مضمون سازمان‌دهنده شامل: «منابع اطلاعات، اقدامات فنی، متهمین و مرتبطین، ضابطین، کشف جرم، ادارات و سازمان‌ها، قوانین، شبکه بانکی، عملیات بانکی» و در نهایت در مضمون‌های فراگیر «سازمانی و غیرسازمانی» سازماندهی شد.

نتایج: الگوی احصا شده در ۲ بعد، ۹ مؤلفه و ۱۲۶ شاخص می‌تواند به‌عنوان راهنمایی برای پلیس امنیت اقتصادی و پلیس مبارزه با مواد مخدر باشد تا با پیاده‌سازی آن در مبارزه با پولشویی و قاچاق مواد مخدر فراهم‌کننده رویکردی تعاملی و مدیریتی بین آن دو پلیس باشد، به‌نحوی که با پیاده‌سازی موارد موجود در الگوی حاضر، بتوان از مسیر کشف جرم در مبارزه با پولشویی به کشف قاچاق مواد مخدر و بالعکس رسید.

واژگان کلیدی: جرم‌یابی، قاچاق مواد مخدر، کشف جرم، پولشویی.

۱. مقاله برگرفته از پژوهش مستقل است.

۲. دانشجوی دکتری جرم‌یابی دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

رایانامه: Arminlotfi@mail.ir

۳. استادیار گروه امنیت داخلی دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

رایانامه: 110ehteshami@gmail.com

۴. دانشجوی دکتری جرم‌یابی دانشگاه جامع علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

رایانامه: safarim143@gmail.com

مقدمه

قاچاق و توزیع مواد مخدر در جهان یکی از عوامل مهم در ایجاد ناامنی اقتصادی است. کشور جمهوری اسلامی ایران نیز به دلیل موقعیت جغرافیایی خود که در مجاورت بزرگترین تولید و صادرکننده مواد مخدر جهان است از این قاعده مستثنی نبوده و همواره در معرض آماج تهدیدات اقتصادی زیادی از سوی حوزه قاچاق مواد مخدر بوده است. قاچاق مواد مخدر جرمی است که ریشه بسیاری از جرائم دیگر است و با جرائم اقتصادی دیگر همپوشی و همبستگی بسیار زیادی دارد. امروزه قاچاق مواد مخدر، به عنوان پدیده‌ای شناخته می‌شود که امنیت اقتصادی کشورها را به مخاطره انداخته است. با وجود اقدامات و هزینه‌های مالی بسیار، به دلیل موقعیت جغرافیایی و مرز مشترک با کانون‌های تولید مواد مخدر و از سوی دیگر عدم همکاری منطقه‌ای و بین‌المللی مؤثر و سود سرشار تجارت مواد مخدر برای گروه‌های دارای قدرت، موجب شده است قاچاق مواد مخدر به عنوان موضوعی مهم در امنیت اقتصادی ایران مطرح شود (عارفی مسکونی و همکاران، ۱۳۹۸، ۱۰۶) و از طرفی پولشویی که از جرایم اقتصادی مطرح کشورمان بوده، هرچند در جرایم مواد مخدر اصطلاحی کلی است، اما به طور مشخص در مورد این جرایم کاربرد ویژه‌ای دارد. دلیل تداعی ذهن در مورد ارتباط پولشویی با جرایم مواد مخدر، کثرت وقوع آن در مورد این جرایم است. تطهیر پول یا پولشویی به‌طور کلی به معنی ارتکاب هرگونه عملی برای اختفای منشأ نامشروع مال و عواید حاصل از جرم است. بزهکاران برای سرپوش نهادن بر اموال و عواید حاصل از جرم و برای جلوگیری از ردیابی احتمالی منشأ اموال حاصل از جرم از سوی مقام‌های تعقیب، این اموال را وارد بازار مشروع تجارت می‌کنند.

پولشویی منجر به اختلال در نظام اقتصادی می‌شود و زیرمجموعه جرایم اقتصادی است. پلیس امنیت اقتصادی برابر شرح وظایف ذاتی خود به کشف و مبارزه با جرائم اقتصادی می‌پردازد که پولشویی نیز در آن حیظه است. منشا اخبار این پلیس، گزارش‌های دریافت شده از مبادی مختلف به‌ویژه اداره کل تطبیق و مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم

است که از بانک مرکزی و سایر بانک‌ها و با طی مسیر مراجع قضایی، جهت بررسی به این پلیس ارجاع می‌شود. منشاء وجوه نامشروع در پرونده‌های پولشویی مواردی چون قاچاق مواد مخدر، ارتشاء، اختلاس و... است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که طراحی و تدوین الگوی جرم‌یابی قاچاق مواد مخدر از طریق پرونده‌های پولشویی بر مبنای اطلاعات به‌روز، برای ضابطان به‌عنوان یک منبع جامع بررسی روند رسیدگی به جرم موصوف، مورد نیاز است. وجود الگوی به‌روز جرم‌یابی پولشویی منجر به جلوگیری از فرار قاچاقچیان مواد مخدر از پنجه عدالت می‌شود. این در حالی است که اکثر پرونده‌های پولشویی که در پلیس امنیت اقتصادی در حال رسیدگی می‌باشد، دارای سرخ‌های مربوط به قاچاق مواد مخدر است و با مذاقه و تجزیه و تحلیل عالمانه و فنی پلیسی با نگاه جرم‌یابی، ساده‌تر از شرایط فعلی، قابل کشف هستند. بنابراین پژوهش‌گران بر آن شدند که از طریق مطالعه پرونده‌های پولشویی و استفاده از تجربه‌های خود در این امر، الگویی کاربردی، جامع و مدون در خصوص دستیابی و کشف قاچاق مواد مخدر تهیه و در اختیار ضابطین قرار دهند. سؤال اصلی این پژوهش آن است که الگوی جرم‌یابی قاچاق مواد مخدر از طریق پرونده‌های پولشویی در ایران چگونه است؟

پیشینه

هندیانی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی باعنوان «تدوین الگوی اقدامات اجرایی کشف جرم در مبارزه با پولشویی» که با هدف تدوین الگوی اقدامات اجرایی کشف جرم در مبارزه با پولشویی نگاشته شده است، به مدل معادلات ساختاری دست یافتند که در آن اقدامات اجرایی کشف جرم شامل چهار حوزه اصلی می‌شود: وزارت اطلاعات ۸ اقدام، پلیس امنیت اقتصادی ۱۳ اقدام، پلیس آگاهی ۶ اقدام و پلیس مبارزه با مواد مخدر ۶ اقدام. اقدامات احصا شده پس از رتبه‌بندی، منجر به تدوین الگوی اقدامات اجرایی کشف جرم در مبارزه با پولشویی شد که فراهم کننده رویکرد چندنهادی و مدیریتی است. فیض‌بخش و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی باعنوان «پولشویی و ارتباط آن با جرایم سازمان یافته (قاچاق مواد مخدر)» با هدف شناسایی فعالیت مجرمانه قاچاقچیان

مواد مخدر در امر پولشویی در ایران به اعمال مجرمانه و راه‌های پولشویی پرداخته‌اند. کریمی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان یافته مواد مخدر» جرایم مواد مخدر را به‌عنوان یک جرم سازمان‌یافته معرفی کرده‌اند که به یک معضل اساسی برای بسیاری از کشورهای جهان تبدیل شده است. پژوهش، با هدف ارائه راهبردهای جرم‌یابی جرائم سازمان یافته مواد مخدر انجام شده است. این پنج راهبرد اصلی به ترتیب راهبردهای ساختار و فرآیند مواد مخدر، کنترل و مبارزه (ملی)، تعاملات برون‌سازمانی در محیط ملی، تعاملات برون‌سازمانی در محیط بین‌المللی و تقویت نیروی انسانی و مشتمل بر ۱۱۰ مؤلفه است.

آرنونه^۱ (۲۰۱۱)، در پژوهشی با عنوان «برنامه‌های بین‌المللی مبارزه با پولشویی و ارزیابی مسائل مربوط به مقررات کیفری آن» به این نتیجه رسید که پولشویی از جنبه پدیدارشناختی یک مسئله اقتصادی است. مبارزه با پولشویی از طریق اجرای برنامه‌های ضدپولشویی، افزایش هزینه‌های ارتکاب جرم و افزایش فعالیت‌های نظارتی و اجرایی امکان‌پذیر است. ابیکیک^۲ (۲۰۱۶) نیز در پژوهشی که در دانشگاه بوکسینکام انگلستان تحت عنوان «ارزیابی قانون به‌عنوان یک روش برای پیشگیری و مبارزه با پولشویی» ارائه داد، به درک ماهیت روند قانون بین‌المللی مبارزه با پولشویی پرداخته و به این نتیجه رسید که بخشی از مشکل مبارزه با پولشویی مربوط به واژگان و عبارات در قوانین داخلی کشورها است و پیشنهاد می‌کند که قانون یکنواخت و یکسان مبارزه با پولشویی و راه‌های اصلاح و تجدیدنظر در قانون به‌طور منظم توسط نمایندگان و کارشناسان کمیسیون‌ها ارائه شود. این پژوهش به‌طور عمده بر روی مسائل قانونی مبارزه با پولشویی تمرکز دارد. تمام پژوهش‌ها کشف و مبارزه با پولشویی را امری مهم دانسته‌اند، اما هیچکدام از این پژوهش‌ها الگویی عملیاتی را برای جرم‌یابی قاچاق مواد مخدر از طریق پرونده‌های

پولشویی ارائه نکرده‌اند. به‌همین منظور، برای رفع این خلأ، این پژوهش تلاش می‌کند تا ضمن تدوین الگوی جرم‌یابی، تأثیر آن در مبارزه با قاچاق مواد مخدر را ارائه کند.

مبانی نظری

جرم و جنایت یک پدیده پیچیده اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، محیطی و روانی و... است که حقوق اشخاص و جامعه را در معرض خطر جدی قرار داده است. وفق ماده ۲ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲)، هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است، جرم محسوب می‌شود و مقابله با جرم، به دلیل آثار مخرب آن‌ها در روابط اجتماعی و زندگی مردم، به‌عنوان یکی از وظایف اساسی حکومت‌ها و دولت‌ها درآمده است (انصاری، ۱۳۹۱، ۵). هیئت جرم‌یابی آمریکا، جرم‌یابی را رشته حرفه‌ای و علمی مدیریت تشخیص، تعیین، تمایز (تفرد) و ارزیابی ادله مادی با استفاده از علوم فیزیکی و طبیعی در موضوعات علوم حقوقی تعریف کرده است (مؤن‌زادگان و حمیدزاده، ۱۳۹۲، ۱۰۰) در تعریفی دیگر، جرم‌یابی فرآیندی است که طی آن فرآیند جرم کشف و مجرم شناسایی می‌شود (فرخی، ۱۳۹۰، ۹)

قاچاق: کلمه‌ای است ترکی به معنی برده و ربوده و آنچه ورود آن به کشور یا معامله آن، از طرف دولت ممنوع است و براساس بند الف ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، هر فعل یا ترک فعلی است که موجب نقض تشریفات قانونی مربوط به ورود و خروج کالا و ارز گردد.

مواد مخدر: برابر تبصره ماده ۱ قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن مصوب ۱۳۶۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام و اصلاحات بعدی، کلیه موادی است که در تصویب‌نامه راجع به فهرست مواد مخدر مصوب ۱۳۳۸ و اصلاحات بعدی آن احصاء یا توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به عنوان مخدر شناخته و اعلام می‌گردد.

باند قاچاق مواد مخدر: باند توزیع مواد مخدر، متشکل از تعدادی بزهکار حرفه‌ای است که علاوه بر انجام دادن انواع جرائم مانند سرقت، زورگیری، اوباش‌گری و غیره در

زمینه‌ت تهیه و توزیع مواد مخدر در اوزان سبک در محدوده شهرها و مکان‌های معین فعالیت می‌نمایند (حسینی و کرمی، ۱۳۹۷، ۲۵).

پولشویی: برابر ماده ۲ قانون مبارزه با پولشویی مصوب سال ۱۳۹۷ هر نوع کسب مال، تحصیل و نگهداری دارایی که منشأ مجرمانه داشته باشد یا از عواید آن به هر نحوی استفاده شده باشد، مصداق پولشویی است. طبق بند ب ماده ۲، مبادله یا تبدیل عوایدی که از پنهان کردن دارایی به دست آمده از روش‌های مجرمانه حاصل می‌شود نیز مصداق پولشویی است؛ چه مستقیم باشد چه غیرمستقیم و چه از ارتکاب جرم به دست آمده باشد یا به حصول ارتکاب جرم کمک کرده باشد. طبق بند پ همین ماده، پنهان کردن منشأ، منبع و محل و نقل و انتقال یا جابجایی یا مالکیت عوایدی که در نتیجه جرم تحصیل شده باشد، مصداق پولشویی است. انواع پولشویی به شرح زیر قابل تبیین است:

پولشویی درونی: این نوع از پولشویی شامل پول‌های کثیف به دست آمده از فعالیت‌های مجرمانه انجام شده در داخل یک کشور است که در همان کشور نیز شسته می‌شود.

پولشویی صادرشونده: این نوع پولشویی شامل پول‌های کثیف حاصل از جرائم در داخل کشور است که در خارج از آن کشور شسته می‌شود.

پولشویی واردشونده: این نوع پولشویی شامل پول‌های کثیف به دست آمده از فعالیت‌های مجرمانه انجام شده در سایر نقاط جهان است که در داخل یک کشور مفروض شسته می‌شوند.

پولشویی بیرونی: این نوع پولشویی شامل پول‌های کثیف به دست آمده از فعالیت‌های مجرمانه انجام شده در سایر نقاط و کشورهاست که در خارج از کشور نیز شسته می‌شوند (میرزاوند، ۱۳۸۲، ۲۵۳).

پولشویی به انحای مختلف در شبکه بانکی (تذهیبی، ۱۳۸۴، ۴۶)، سیستم حواله، اسمورفینگ^۱، استفاده از مؤسسه‌های مالی اعتباری، استفاده از فناوری‌های نوین (تصدیقی، ۱۳۸۲، ۲۱۲)، سرمایه‌گذاری در املاک و مستغلات (تذهیبی، ۱۳۸۴، ۶۰) و در سه مرحله انجام می‌شود: مرحله جای‌گذاری^۲ (قراردادن پول در کانال رسمی مالی یک کشور)، مرحله لایه‌گذاری^۳ (قطع ارتباط پول‌های غیرقانونی به منشا جنایی آن)، مرحله یکپارچه‌سازی یا ادغام^۴ (اختلاط پول غیرقانونی با پول‌های رسمی یک کشور)، شیوه‌های نوین یا نوظهور برای پولشویی: با وجودی که هنوز روش‌های قدیمی پولشویی توسط تبهکاران استفاده می‌شود، فضای مجازی راه‌های جدیدی برای این اقدام خلافکارانه ایجاد کرده است. با استفاده از اینترنت، افرادی که پولشویی می‌کنند به راحتی می‌توانند خود را از شناسایی شدن حفظ کنند. گسترش بانک‌داری برخط، روش‌های پرداخت بدون نیاز به احراز هویت، انتقال مبالغ فرد به فرد از طریق موبایل‌ها و ارزهای دیجیتال باعث شد، شناسایی انتقال غیرقانونی پول، سخت‌تر از قبل شود. ارزهای دیجیتال به دلیل ماهیت خود، استفاده زیادی در پولشویی دارند. با وجودی که برخی از این ارزها کاملاً محرمانه نیستند، ولی میزان استفاده از آنها برای پولشویی، روش‌های کلاهبرداری، معاملات مواد مخدر و فعالیت‌های مجرمانه افزایش یافته است. گاهی اوقات پولشویی از طریق پایگاه‌های حراج برخط، قمار و حتی بازی‌های برخط نیز انجام می‌شود. پولشویی مجازی نیز مجموعه عملیات پولشویی است که از طریق سیستم‌های پرداخت شبکه‌ای از جمله شبکه‌های فضای مجازی، محلی، ماهواره‌ای یا پرداخت وجوه از طریق تلفن همراه انجام می‌شود. در این روش پولشویی، برخلاف روش‌های سنتی که بر نظام بانکی تکیه دارند، از انواع مختلف قراردادها و خدمات مالی که دامنه‌ای از انتقال الکترونیکی، سپرده‌گذاری و برداشت نقدی، معاملات پول الکترونیکی و همچنین، خدمات

-
1. smurfing
 2. placement
 3. layering
 4. integration

به کارگیری واسطه‌ای انتقال دهنده پول حواله را دربر می‌گیرند، استفاده می‌شود (بشخور، ۱۴۰۰، ۸۰).

الگوی جهانی مبارزه با پولشویی: الگوی مبارزه با پولشویی، نتیجه تلاش مشترک دفتر کنترل مواد مخدر و جرائم سازمان ملل متحد و صندوق بین‌المللی پول است. این الگو شامل مجموعه تدابیر حقوقی جامعی است که باید در قوانین داخلی کشورها گنجانده شود تا از پولشویی جلوگیری به عمل آید یا این جرائم را ردیابی و مرتکبان آن را به شکلی مؤثر مجازات کنند. همچنین، همکاری‌های بین‌المللی را علیه این جرائم تقویت کنند. در سال ۲۰۰۵، الگوی جدیدی که براساس ابزارهای بین‌المللی مربوط به پولشویی و حمایت مالی از تروریسم تهیه شده و پیشنهادهای گروه اقدام مالی را نیز مدنظر قرار داده بود، جایگزین نمونه قبلی شد. این الگو، ابزاری تقنینی برای تسهیل تهیه پیش‌نویس مفاد قانونی توسط کشورهایی است که درصدد هستند قوانینی علیه پولشویی و حمایت مالی از تروریسم وضع کنند یا قوانین خود را در این زمینه ارتقا دهند. کشورها باید مفاد پیشنهادی را همسو با اصول بنیادی و قانون اساسی خود تصویب کرده و آن‌ها را با اقداماتی که برای مشارکت مؤثر در زمینه مبارزه با پولشویی و حمایت مالی از تروریسم مناسب تشخیص می‌دهند، ترکیب کنند. الگوی جهانی قانون مبارزه با پولشویی، مجموعه حقوقی منسجمی است که کشورها می‌توانند با وارد کردن مفاد قانونی مزبور در نظام‌های حقوقی خود، این تضمین را ایجاد کنند (رهبر و میرزاوند، ۱۳۸۷، ۲۸۳).

اعلامیه کمیته بازل^۱: این اعلامیه که در دسامبر ۱۹۸۸ به امضاء رسید، به اصول و راه‌های جلوگیری از کاربرد شبکه بانکی برای فعالیت‌های مجرمانه پولشویی می‌پردازد و در آن بر نحوه مبارزه با پولشویی در بخش مالی و شبکه بانکی تأکید شده است.

اقدام گروه مالی برای مبارزه با پولشویی^۱: این گروه معروف‌ترین و با نفوذترین مرجع وضع استانداردهای مبارزه با پولشویی در سطح بین‌المللی به شمار می‌رود. پیشینه تشکیل این گروه کاری به اواخر دهه هشتاد میلادی باز می‌گردد، به طوری که در سال ۱۹۸۹ در دنباله نشست اعضای گروه ۷ در پاریس، موضوع تشکیل گروه اقدام مالی برای مبارزه با پولشویی مورد تصویب قرار گرفت. با تأسیس این گروه، استانداردهای مبارزه با پولشویی تدوین شد و در سال ۱۹۹۶، نسخه بازنگری شده توصیه‌های نهاد مزبور، با عنوان توصیه‌های چهل‌گانه، رسماً به‌عنوان استانداردهای ناظر در نحوه شناسایی و گزارش معاملات مشکوک به پولشویی انتشار یافت (کشتکار، ۱۳۹۰، ۹). اگر چه ساختار و اقدامات این گروه به دنبال پیشگیری از شیوع و گسترش پولشویی است، اما تحت تأثیر کشورهای صاحب قدرت، با فشار سیاسی و جانب‌دارانه بر برخی کشورها از رسالت اصلی خود دور شده است.

کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با فساد (کنوانسیون مریدا): به موازات تلاش دولت‌ها، سازمان ملل متحد نیز اقدام به مقابله با فساد اداری کرده که تصویب کنوانسیون مریدا در سال ۲۰۰۳ مکزیک یک نمونه از این تلاش‌ها است. به‌طور کلی جرایمی مانند اختلاس، ارتشاء، پولشویی، دریافت رشوه در معاملات خارجی، قاچاق کالا، ارز، انسان و تقلب در مواد خوراکی، آرایشی، بهداشتی، تصرف غیرقانونی در وجوه و اموال دولتی و عمومی، نمونه‌هایی از جرایمی هستند که از آنها به‌عنوان جرایم اقتصادی یاد می‌شود. اما جرایمی که در کنوانسیون به‌عنوان فساد مالی مورد جرم‌انگاری قرار گرفته‌اند عبارتند از: ارتشاء، اختلاس، سوءاستفاده یا تصرف غیرقانونی توسط مقام‌های دولتی، پولشویی، تبدیل یا انتقال عواید ناشی از جرم و اختفاء و سرپوش گذاشتن بر عواید ناشی از جرم و تحمیل و تملک عواید ناشی از جرم. این کنوانسیون که با مشارکت گسترده هیئت ایرانی تدوین

یافت، در سال ۱۳۸۴ به امضای دولت رسید و در سال ۱۳۸۷ در مجمع تشخیص مصلحت نظام تصویب شد (خیرانی و همکاران، ۱۴۰۱، ۶۳).

کشف جرم پولشویی: اقدامات کشف جرم، شامل اقدامات فرماندهی کل انتظامی کشور (اقدامات پلیس امنیت اقتصادی و پلیس مبارزه با مواد مخدر) در مقام ضابط عام و معاونت اطلاعات اقتصادی وزارت اطلاعات و سازمان اطلاعات سپاه در جایگاه ضابطین خاص می‌باشد.

قاچاق مواد مخدر و جهانی شدن: امروزه مسئله قاچاق مواد مخدر یکی از چالش‌های مهمی است که در قرن بیست و یکم رو در روی بشریت قرار گرفته است. به موازات پیشرفت جوامع و توسعه فناوری، این پدیده نیز به‌طور روزافزون دچار پیچیدگی شده است به نحوی که تبعات سوء آن نگرانی آحاد مردم و مسئولان کشورهای مختلف و سازمان‌های ذیربط بین‌المللی را موجب شده است. پیشرفت‌های فناوری در امکانات مادی تمدن جدید با تسهیل تولید و قاچاق مواد مخدر در ابعاد گسترده مشکلات روحی و روانی شدیدی را برای جوامع مختلف به بار آورده است. قاچاق مواد مخدر پدیده‌ای چند وجهی است که همه ارکان اساسی جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بنابراین مبارزه با آن نیز مستلزم به‌کارگیری همه ظرفیت‌های موجود است برخورد جدی و اصولی با این پدیده جز از طریق همکاری فراگیر میسر نیست. مقابله با قاچاق مواد مخدر و مهار و کنترل اعتیاد نیاز مبرم به جنبشی اجتماعی و مردمی دارد. هزینه مادی فراوانی صرف این مبارزه می‌شود و فشار روانی زیادی بر جامعه وارد می‌نماید. یکی از عواملی که مسئله را بغرنج‌تر می‌کند، حضور قاچاقچیان است. قاچاقچیان به‌دلیل آن‌که در کنترل قرار ندارند و به‌طور غیر شفاف و ناپیدا عمل می‌کنند، نقش برهم‌زننده‌ای را برای هر نوع برنامه‌ریزی و اقدام عملی ایفا می‌کنند. دولت‌ها باید چه در سطح ملی و چه در سطح بین‌المللی اقداماتی را در جهت پیشگیری و مجازات این جرم به‌عمل آورند (احسانی، ۱۳۹۵، ۱۷۷).

پلیس امنیت اقتصادی: وظایفی چون مبارزه با پولشویی، اخذ غیرقانونی تسهیلات از نظام بانکی، اختلاس، ارتشاء، قاچاق کالا و ارز، زمین‌خواری، تقلب و تبانی در مزایده و مناقصه‌های دولتی، اختلال در نظام ارزی و پولی، فرار مالیاتی، اختلال در نظام صادرات و واردات، اختلال در نظام تولیدی کشور و... بوده و در این راستا، پلیس امنیت اقتصادی در مدل راهبردی خود با مفروض گرفتن این‌که سیاست‌ها و اهداف کلان نظام در مأموریت‌ها و چشم‌انداز سازمان انتظامی مؤثر بوده است، به طرح چشم‌انداز، وظایف و مأموریت‌های سازمان و بیانیه، رسالت و راهبرد پلیس امنیت اقتصادی اقدام کرده است (هندیانی و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۹۰).

پلیس مبارزه با مواد مخدر: پلیس مبارزه با مواد مخدر در راستای مقابله و پیشگیری از ورود و قاچاق مواد مخدر از مسیر سازماندهی، مبارزه و شناسایی منابع مالی قاچاقچیان مواد مخدر، باید انسداد مرزی را از لحاظ فیزیکی، اپتیکی، گسترش و تقویت کرده و با استفاده از ظرفیت‌ها و تعاملات مشترک دوجانبه و چندجانبه و همکاری‌های فنی و کارهای عملیاتی و تحقیقاتی، مبارزه با مواد مخدر و پولشویی را در اولویت قرار دهد (هندیانی و همکاران، ۱۳۹۹، ۱۹۱).

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری اطلاعات، با رویکرد کیفی تحلیل مضمونی اجرا شده است. جامعه مشارکت داده شده در تحقیق، پرونده‌های پولشویی در دست رسیدگی پلیس امنیت اقتصادی فاتب است که نمونه‌ها انتخاب و به روش تحلیل محتوی کیفی مطالعه تا درنهایت در پرونده ۱۳ به اشباع نظری رسید. برای تحلیل داده‌های پژوهش از ابزار MAXQDA استفاده و داده‌ها براساس تجربه محقق کدگذاری شد. هر پرونده به‌صورت میانگین به‌مدت ۵ ساعت مطالعه و کدهای مرتبط با موضوع جرم‌یابی قاچاق مواد مخدر یادداشت‌برداری شد. در این روش پرونده‌های پولشویی ارسالی از دادسرای جرایم اقتصادی به استناد گزارش مرکز اطلاعات مالی و

مبارزه با پولشویی^۱ مربوط به سالهای ۱۴۰۰-۱۳۹۹ که افراد خاصی به‌عنوان متهم و تعدادی نیز به‌عنوان مرتبطين با مراودات مالی غیرقانونی با آن ارتباط داشتند، مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت. تحقیقات و بازجویی لازم در اجرای خواسته قضایی توسط کارشناسان مربوطه صورت پذیرفته و استعلامات لازم با سازمان‌ها و ادارات مرتبط انجام و مستندات اقدامات فنی در پرونده مشهود بود. در این پژوهش محتوای نوشتاری پرونده‌ها به‌عنوان مواد تحلیل در نظر گرفته شد. در پایان تحلیل، با نظر ۵ نفر از خبرگان پلیس امنیت اقتصادی تعداد ۱۲۶ مضمون پایه‌ای به‌دست آمد که در ۹ مضمون سازمان دهنده و ۲ مضمون فراگیر سازماندهی شد.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی: برای توصیف پرونده‌های مورد مطالعه اطلاعات لازم گردآوری و در جدول شماره ۱ ارائه شد.

جدول ۱- مشخصات کلی آمار و پرونده‌های مستند در پژوهش

تعداد پرونده	۱۳ فقره
متهمین	۱۵ نفر
مرتبطين	۱۵۵ نفر
حساب بانکی متهمین	۱۵۶ فقره
حساب بانکی مرتبطين	۴۰۳ فقره
دادسرا	جرایم اقتصادی
خبرگان پلیس امنیت اقتصادی فاتب	۵ نفر

یافته‌های تحلیلی: بر مبنای جرم‌یابی پلیس در قاچاق مواد مخدر از طریق مطالعه و پژوهش صورت گرفته بر روی پرونده‌های پولشویی، مضامین پایه‌ای، سازمان دهنده و

فراگیر احصاء و در جدول ۲ الی ۴ گردآوری شد و با نظر خبرگان الگوی شماره ۱ طرحی و استخراج شد.

جدول ۲) استخراج مضامین پایه‌ای از بررسی پرونده‌ها

کد	مضامین پایه‌ای استخراج شده از پرونده‌ها
۱	تماس‌های ورودی- گزارش بانک مرکزی- خواسته قضایی- ضابطین عام دادگستری- پلیس امنیت اقتصادی- تبعه- تلفن بانک- فعالیت و عملیات مالی متهم- قانون مبارزه با قاچاق کالا- سوابق ثبت شرکت‌ها- سوابق بانکی
۲	پیامک‌ها- سامانه‌های خبری- سامانه ۱۱۰- گزارش ضابطین- پلیس مبارزه با مواد مخدر- تحصیلات- شناسایی مرتبین بانکی- نحوه دریافت وجه از بانک- قانون مالیات‌های مستقیم- سوابق گمرکی- سوابق اصناف
۳	گزارش‌های اشخاص حقوقی- گزارش اداره پولشویی- وزارت اطلاعات- میزان درآمد- برداشت از طریق همراه بانک- اطلاعات حساب بانکی متهم- قانون مجازات اسلامی- سوابق بورس
۴	نقاط لک و سل، شناسایی منتسبین- تحقیقات میدانی و محلی- مخبرین- اشخاص حقیقی- بسیج- وضعیت مالی- زمینه فعالیت- همراه بانک- آدرس شعب عامل- قانون مبارزه با پولشویی- سازمان ثبت املاک
۵	استعلام سوابق کیفری- مرحله جای‌گذاری- مرحله لایه‌گذاری- مرحله یکپارچه‌سازی یا ادغام- اطلاعات سپاه- جنسیت- سوابق صادرات- حساب‌های اجاره‌ای- قانون آیین دادرسی کیفری- سازمان بورس اوراق بهادار
۶	شنود- اسمورفینگ- پلیس آگاهی- بدون شغل- خانه‌دار- شغل اظهاری- محل زندگی منتسبین- انتقال از سیستم ساتنا- قانون مبارزه با مواد مخدر- دادرسی مبارزه با جرایم اقتصادی
۷	تراکنش سوخت خودرو- جرم منشاء- شغل متهم- اموال متهم- انتقال از سیستم شباهت- دستگاه کارت‌خوان- حجم گردش حساب- STR- CTR- قانون اساسی- دفترخانه اسناد رسمی- سوابق بانک مرکزی
۸	استعلام راهور (پلاک خودرو)- نوع عملیات پولشویی- اختفا و کتمان درآمد- عملیات مشکوک- نحوه واریز- گزارش اداره پولشویی- تعداد حساب بانکی، دستورالعمل نحوه

کد	مضامین پایه‌ای استخراج شده از پرونده‌ها
	تشکیل و ساماندهی واحد مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی
۹	بررسی گوشی تلفن همراه- استعلامات- بازرسی محلی- پلیس پیشگیری- کلانتری و پاسگاه- استفاده از پایانه فروشگاه‌ها- تحلیل عملکرد مالی متهم- گردش مالی بالا
۱۰	استعلام جرایم راهور- تجربه ضابطین- مرزبانی- شغل واقعی- محل تولد متهم/مرتبط- تعداد تراکنش روزانه- تاریخ افتتاح حساب- قانون ناجا- سازمان ثبت احوال، آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی
۱۱	رصد فضای مجازی- بازرجویی از مطلعین- وکالت‌نامه بانکی- پلیس فتا- پراکندگی جغرافیایی- نحوه برداشت- واریز وجه بالا- ذینفع حساب‌ها- عدم پرداخت مالیات- اتحادیه املاک
۱۲	بازجویی از متهم- منتسبین- سن متهم- فعالیت ارزی غیر مجاز- آدرس مرتب‌تین- تبادلات مالی با افراد کم سن- ارتباط با اشخاص ثالث- شعب افتتاح حساب- قانون پولی بانکی- ادارات بیمه
۱۳	بازجویی از مرتب‌تین- بازرجویی از مطلعین- والدین متهم- تلفن تماس- محل زندگی متهم- عملیات بانکی مناطق پرریسک- برداشت بالا- ساعات انجام تراکنش اداری- قانون پولشویی- سابقه پرونده مالیاتی- مؤسسات مالی

جدول (۳) استخراج مضامین سازمان‌دهنده و فراگیر

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین میانجی	مضامین پایه‌ای
سازمانی	اقدامات فنی	مخابراتی	تماس‌های ورودی، پیامک‌ها، نقاط لک و سل، شنود
		پلیسی	بررسی گوشی تلفن همراه، استعلام جرایم راهور، رصد فضای مجازی، شناسایی منتسبین، استعلام سوابق کیفری، تراکنش سوخت خودرو، پلاک خودرو، استعلام راهور

مضامین فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین میانجی	مضامین پایه‌ای
کشف جرم	کشف جرم	تحقیقات مقدماتی	بازجویی از متهم، بازجویی از مرتبطين، عملیات مشکوک از مطلعین، منتسبین، تجربه ضابطین، استعلامات، بازرسی محلی، اختفا و کتمان درآمد، تحقیقات میدانی و محلی.
		تحقیقات تکمیلی	جای‌گذاری، مرحله لایه‌گذاری، مرحله یکپارچه‌سازی یا ادغام، اسمورفینگ، جرم منشاء، نوع عملیات پولشویی، و کالت‌نامه بانکی.
ضابطین	ضابطین	عام	پلیس امنیت اقتصادی، پلیس مبارزه با مواد مخدر، پلیس آگاهی، پلیس پیشگیری، کلانتری و پاسگاه، مرزبانی، پلیس فتا.
		خاص	وزارت اطلاعات، بسیج، سازمان اطلاعات سپاه.
متهمین و مرتبطين	متهمین و مرتبطين	مشخصات فردی	سن، جنسیت، تحصیلات، تابعیت، محل تولد، محل سکونت، محل زندگی والدین، کد تلفن تماس منزل، آدرس منزل.
		مشخصات شغلی	عدم تناسب شغل واقعی و اظهار شده، توجه ویژه به خانم‌های خانه‌دار، عمدتاً بی‌کار، آدرس محل کار، کد تلفن تماس کار.
		فعالیت‌های اقتصادی	تبادلات مالی با افراد کم سن، ارتباط کاری با اشخاص ثالث، سوابق صادرات، فعالیت ارزی غیرمجاز، میزان درآمد، وضعیت مالی، زمینه فعالیت، اموال مرتبط با جرم.
		منبع اطلاعات	مخبرین، شهروندان، شاکیان خصوصی.

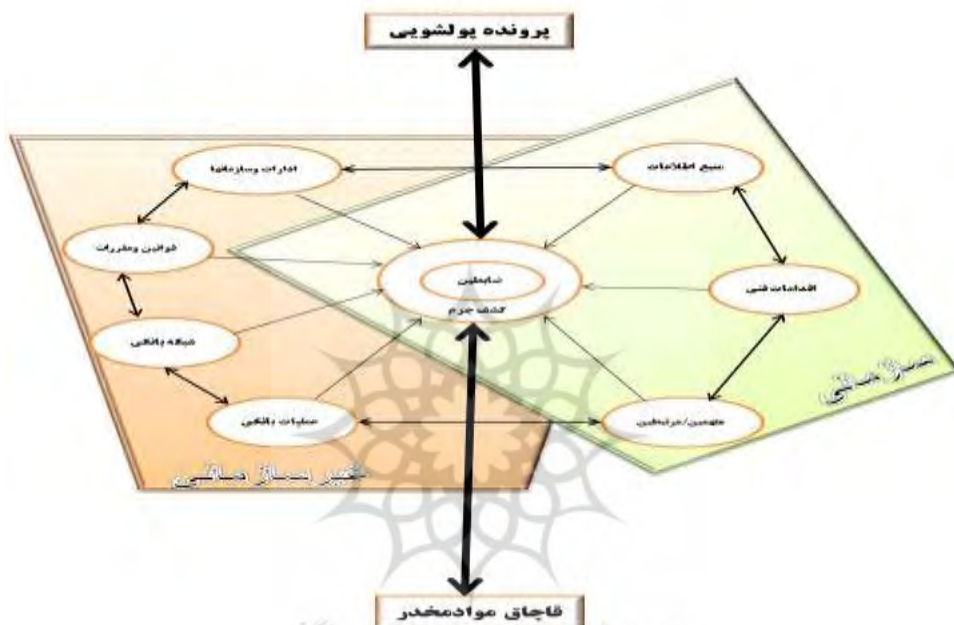
مضامین مضامین سازمان دهنده	مضامین میانجی	مضامین پایه‌ای	
مضامین فراگیر	اشخاص حقوقی	خواسته قضایی، گزارش اداره پولشویی، سامانه‌های خبری، گزارش ضابطین، سامانه ۱۱۰، گزارش بانک مرکزی.	
غیرسازمانی	ادارات و سازمان‌ها	سابقه پرونده سازمان مالیاتی، سازمان ثبت احوال، دفترخانه اسناد رسمی، سوابق بورس، سوابق گمرکی، سوابق ثبت شرکت‌های دولتی، سوابق بانکی، سوابق اصناف، سوابق بانک مرکزی، ادارات بیمه، سازمان ثبت املاک، دادسرای مبارزه با جرایم اقتصادی، راهور.	
		اتحادیه املاک، سوابق بانکی، موسسات مالی و اعتباری، سوابق ثبت شرکت‌های خصوصی.	
	قوانین و مقررات	قانون اساسی، قانون مبارزه با پولشویی، قانون مبارزه با قاچاق کالا، قانون مالیات‌های مستقیم، قانون مجازات اسلامی، قانون آیین دادرسی کیفری، قانون مبارزه با مواد مخدر، قانون ناجا، قانون پولشویی، قانون پولی بانکی.	
		آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی، دستورالعمل نحوه تشکیل و ساماندهی واحد مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی، آیین‌نامه اجرائی قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر.	
	امور بانکی	شبکه بانکی	تحلیل عملکرد مالی متهم، فعالیت و عملیات مالی متهم، نحوه دریافت وجه از بانک، اطلاعات حساب بانکی متهم، تعداد حساب بانکی، حجم گردش حساب، STR، CTR، گردش مالی بالا، واریز وجه بالا،

مضامین مضامین سازمان دهنده	مضامین میانجی	مضامین پایه‌ای
		برداشت بالا، ساعات انجام تراکنش اداری، شعب افتتاح حساب، ذینفع حساب‌ها، تاریخ افتتاح حساب، آدرس شعب عامل
	عملیات بانکی	استفاده از پایانه فروشگاه‌ها، انتقال از سامانه شبا، انتقال از سامانه ساتنا، تعداد تراکنش روزانه، برداشت از طریق همراه بانک، شناسایی مرتب‌ترین بانکی، تلفن بانک، همراه بانک، حساب‌های اجاره‌ای، نحوه واریز، نحوه برداشت، مناطق پرخطر.

بحث و نتیجه گیری

با جمع‌بندی به عمل آمده نتایج حاصل از کدها و مفاهیم به دست آمده از طریق مطالعه و پژوهش صورت گرفته از پرونده‌های پولشویی در دست اقدام در معاونت مبارزه با جرائم اقتصادی پلیس امنیت اقتصادی فاتب، تعداد ۱۲۶ مضمون پایه‌ای، ۱۷ مضمون میانجی، ۹ مضمون سازمان دهنده و ۲ مضمون فراگیر استخراج و الگوی جرم‌یابی پلیس از طریق پرونده‌های پولشویی ترسیم و پس از ارائه نظر و تأیید خبرگان این امر، در قالب الگو در شکل شماره ۱ ارائه شده است، که توضیحاتی در مورد آن الزامی است: برابر الگوی طراحی شده در خصوص پرونده‌های پولشویی به محض اطلاع ضابطین از موضوع، فرآیند کشف جرم آغاز می‌شود و ضابطین باید طی فرآیندی اقدامات خود را در دو بعد تقسیم‌بندی کنند: الف) سازمانی (با مؤلفه‌های منبع اطلاعات، اقدامات فنی، متهمین و مرتب‌ترین، ضابطین و کشف جرم) و ب) غیرسازمانی (با مؤلفه‌های اقدامات مرتبط با ادارات و سازمان‌ها، قوانین و مقررات، شبکه بانکی، عملیات بانکی) به نحوی که طی یک فرایند علمی کشف جرم با انجام این اقدامات بتوانند از طریق پرونده‌های پولشویی به قاچاق مواد مخدر دست یابند. همان‌طور که در الگوی طراحی شده مشخص

شده است، مؤلفه‌های موجود در الگو دارای ارتباط دو طرفه و متقابل هستند و همدیگر را پوشش می‌دهند. نکته قابل توجه این است که طبق این الگو می‌توان از طریق پرونده‌های قاچاق مواد مخدر نیز طی همین فرآیند به پرونده‌های پولشویی دست یافت که مؤید وجود این نوع ارتباط خاص است.

شکل ۱- الگوی جرم‌یابی قاچاق مواد مخدر از طریق پرونده‌های پولشویی

در الگوی مندرج در شکل (۱)، مفاهیمی وجود دارد که باید تبیین شود:

الف) اقدامات غیرسازمانی:

قوانین و مقررات: قانون اساسی و بسیاری از قوانین موضوعه کشور، موادی در خصوص موضوعات مرتبط با مبارزه با پولشویی دارند. برخی از این قوانین که در پرونده‌ها هم به آن‌ها اشاره شده عبارت است از: قانون مبارزه با پولشویی، قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، قانون مالیات، قانون مجازات اسلامی، قانون آیین دادرسی کیفری، قانون مبارزه با مواد مخدر، قانون ناجا، قانون اساسی و... ضابطین تنها در صورت برخورد با جرایم

مشهود مجوز ورود به پرونده‌ها، آن هم با محدودیت قانونی و زمانی، را دارند و با توجه به شیوه و شگردهای انجام این جرم، به ندرت امکان برخورد مشهود متصور است. گفتنی است تمام پرونده‌های مورد مطالعه در این پژوهش، با مجوز قضایی از دادسرای جرایم اقتصادی رسیدگی می‌شوند.

امور بانکی: شبکه بانکی جمهوری اسلامی ایران که با محوریت بانک مرکزی وظیفه اقدامات الکترونیکی عملیات بانکی و جابجایی وجوه را در بین بانک‌ها و موسسات مالی اعتباری، مدیریت می‌کند، در مجموعه اقدامات غیرسازمانی است. با بررسی و مطالعه پرونده‌ها ۲۸ مقوله مرتبط با اقدامات و بررسی‌های بانکی استخراج و در دو دسته اقدامات شبکه بانکی و عملیات بانکی، معرفی شد. ضابطین می‌توانند با الگوی مناسب متشکل از این کدها و استعلامات مورد نیاز، به قاچاق مواد مخدر پی ببرند.

ادارات و سازمان‌ها: با توجه به پیشرفت علم و فناوری‌های نوین و الکترونیکی شدن اکثر اقدامات، نقش سازمان‌ها و نهادهای دولتی در جرم‌یابی و کشف جرائم بسیار گسترده و تأثیرگذار بوده است. در بررسی پرونده‌ها ۱۷ مضمون (۱۳ سازمان و نهاد دولتی، ۴ نهاد غیردولتی) مربوط به ادارات و سازمان‌های مرتبط با کشف جرم پولشویی استخراج شد. این مضامین نقش بسزایی در خصوص تحقیقات جرم‌یابی دارند.

ب) اقدامات سازمانی:

وضعیت متهمین و مرتبطين: نقش و وضعیت متهمین و مرتبطين در پرونده‌های پولشویی یکی از مهم‌ترین نقش‌ها جرم‌یابی و کشف علمی جرائم است. هدف از جرم‌یابی در وهله اول احقاق حق بزه‌دیده و در وهله بعدی مجازات مجرمین بزه‌کار و پیشگیری کیفری جامعه است. در این راستا در کدگذاری به عمل آمده، محققین با مضامین مرتبط در پرونده‌ها مواجه شدند که با اتکا به آن‌ها می‌توان از طریق جرم‌یابی پرونده‌های پولشویی به سر نخ‌های پرونده‌های قاچاق مواد مخدر دسترسی پیدا کرد. در بررسی پرونده‌ها مشاهده شد که افرادی که پرونده‌ها به آن‌ها منسوب می‌شد یا بسیار کم‌سن بودند یا بسیار پیر، یا بی‌کار بودند یا شغل اظهاری با شغل واقعی آن‌ها مطابقت نداشت،

سطح تحصیلاتی آن‌ها بسیار پایین یا بی‌سواد بودند، محل کار یا زندگی اکثر آن‌ها در مناطق مرزی مستعد تجارت مواد مخدر بود.

ضابطین دادگستری، مأمورانی هستند که تحت نظارت و تعلیمات دادستان در کشف جرم، حفظ آثار و علائم و جمع‌آوری ادله وقوع جرم، شناسایی، یافتن و جلوگیری از فرار و مخفی شدن متهم، تحقیقات مقدماتی، ابلاغ اوراق و اجرای تصمیمات قضائی، به موجب قانون اقدام می‌کنند و به دو دسته ضابطین عام شامل فرماندهان، افسران و درجه‌داران فرماندهی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و ضابطان خاص شامل مقامات و مأمورانی که به موجب قوانین خاص در حدود وظایف محول شده ضابط دادگستری محسوب می‌شوند؛ از قبیل رؤسا، معاونان و مأموران زندان نسبت به امور مربوط به زندانیان، مأموران وزارت اطلاعات و مأموران نیروی مقاومت بسیج سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. همچنین سایر نیروهای مسلح در مواردی که به موجب قانون تمام یا برخی از وظایف ضابطان به آنان محول شود. در مطالعه و کدهای استخراج شده ضابطین عام و خاص مرتبط با موضوع شناسایی و معرفی شد. هر کدام از ضابطان در جایگاه خود و مأموریت‌های محوله امکان برخورد با قاچاق مواد مخدر را دارند، در بعد تخصصی و الگوی به‌دست آمده پلیس امنیت اقتصادی می‌تواند در برخورد و رسیدگی به پرونده‌های پولشویی و اقدامات جرم‌یابانه به نتیجه مورد نظر برسد. همان‌طور که در الگوی طراحی شده مشخص است مرکز مدیریت و نقش کلیدی این الگو، ضابطان هستند که با استفاده از بقیه گزینه‌ها از طریق پرونده پولشویی به قاچاق مواد مخدر برسند.

منابع اطلاع: اطلاعات نقش بسیار مهمی در کشف جرم و دسترسی به متهمین و مرتبطين جرم داشته و شروع اقدامات قضایی و پی‌جویی نیازمند یکسری اطلاعات است، به نحوی که پایه و بنیان پرونده‌های تشکیل شده در مراجع قضایی و انتظامی، گزارش‌ها و اخبار و اطلاعات واصله از سازمان‌ها، نهادها و مخبرین است. هرگاه قرائن مربوط به وقوع جرم مورد تردید است یا اطلاعات ضابطان دادگستری از منابع موثق نیست، آنان باید پیش از

اطلاع به دادستان، بدون داشتن حق تفتیش و بازرسی یا احضار و جلب اشخاص، تحقیقات لازم را به عمل آورند و نتیجه آن را به دادستان گزارش دهند. دادستان با توجه به این گزارش، دستور تکمیل تحقیقات را صادر و یا تصمیم قضائی مناسب را اتخاذ می‌کند. همچنین گزارش‌ها و نامه‌هایی که هویت گزارش‌دهندگان و نویسندگان آن‌ها مشخص نیست، نمی‌تواند مبنای شروع به تعقیب قرار گیرد، مگر آنکه دلالت بر وقوع امر مهمی کند که موجب اخلال در نظم و امنیت عمومی است یا همراه با قرائنی باشد که به نظر دادستان برای شروع به تعقیب کفایت می‌کند. با بررسی پرونده‌های مورد مطالعه در پلیس امنیت اقتصادی فاتب کدهایی به دست آمد که نقش بسیار مهمی در رسیدن به اقدامات مجرمانه داشت. به صورتی که قریب به اتفاق جرائم کشف شده مربوطه به پرونده‌هایی است که از منبع و اطلاعات مورد وثوق وصل شد. به خصوص پرونده‌های مربوط به پولشویی که اخبار و گزارش‌های آن اکثراً از بانک‌ها و سازمان‌های دولتی ارسال می‌شود.

کشف جرم: کشف جرائم که یکی از مهمترین شاخه‌های علم جرم‌یابی است، نقش بسزایی در امر کشف و پیگیری روند پرونده ایفا می‌کند، به نحوی که یکی از وظایف ضابطین دادگستری تلقی شده و در قانون آئین دادرسی کیفری نیز شرح وظایف ضابطین در این خصوص مشخص شده است.

اقدامات فنی: ظهور ابزارهای جدید اطلاعاتی و ارتباطی، روش‌هایی جدید را برای برقراری ارتباط و تولید و ذخیره اطلاعات به وجود آورده است که با توجه به پیشرفت تکنولوژی و امکانات الکترونیکی، متهمین و جرایم نیز از پیشرفت و پیچیدگی خاص خود در اقدامات مجرمانه برخوردار شده‌اند. نیاز به اقدامات فنی برای کشف جرم، جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است که با هماهنگی مقامات قضایی این امر محقق می‌شود. نقش و اهمیت ابزارهای تکنولوژیکی که در اینجا از آن با عنوان فناوری‌های نوین یاد می‌شود، در افزایش توانایی پلیس در الگو جرم‌یابی شده است. بیشتر تأکید در روند

دستیابی به متهمین و کشف جرم قاچاق مواد مخدر از طریق پرونده‌های پولشویی در این مؤلفه نهفته است و ضابطین می‌توانند ضمن هماهنگی با مرجع قضایی به راحتی با اقدامات فنی نسبت کشف جرم اقدام نمایند.

در تطابق یافته‌های پژوهش با مطالعات قبلی می‌توان به همراستایی و ناهمراستایی برخی یافته‌های تحقیق با پیشینه پی برد. در این پژوهش مانند پژوهش‌های هندستانی و همکاران (۱۳۹۹)، در جرم‌یابی یک الگو ایجاد شده است که نشان از اهمیت موضوع پولشویی دارد. هرچند این دو پژوهش از حیث روش کاملاً متفاوت هستند. این پژوهش مانند پژوهش فیض‌بخش و همکاران (۱۳۹۵)، ارتباط قاچاق مواد مخدر را با جرم پولشویی به تصویر کشانده است و با پژوهش کریمی و همکاران (۱۴۰۰)، از این منظر همراستا است که به جنبه‌های جرائم سازمان‌یافته مواد مخدر پرداخته است.

همان‌گونه که گفته شد، از بین ضابطین دادگستری، مهم‌ترین نقش را در خصوص پرونده‌های مرتبط با این پژوهش، پلیس امنیت اقتصادی و پلیس مبارزه با مواد مخدر بر عهده دارند. پلیس مبارزه با مواد مخدر با استفاده از الگوی طراحی شده می‌تواند با مطالعه پرونده‌های پولشویی به قاچاقچیان مواد مخدر دسترسی پیدا کند و تأثیر بسزایی در کشف و مبارزه با قاچاق مواد مخدر خواهد داشت و متقابلاً پلیس امنیت اقتصادی نیز با مطالعه و شناسایی متهمین و قاچاقچیان مواد مخدر می‌تواند به پرونده‌های پولشویی دست یابد.

پیشنهاد‌های کاربردی:

بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش و تحلیل‌های به‌عمل آمده پیشنهاد کاربردی زیر ارائه می‌شود:

- ۱- در روند رسیدگی به پرونده‌های پولشویی، پلیس‌های مبارزه با مواد مخدر و امنیت اقتصادی به صورت تلفیقی با یکدیگر همکاری و فعالیت و تعامل داشته باشند تا بتوانند با همپوشانی اطلاعاتی، عملیاتی و انتظامی یکدیگر، در یک جبهه به نتیجه مطلوب برسند.

۲- استفاده از قابلیت‌ها و ظرفیت واحدهای جرم‌یابی برای کاربردی شدن الگوی اقدامات اجرایی کشف جرم در مبارزه با پولشویی و مبارزه با قاچاق مواد مخدر بسیار مهم و ضروری است. از این‌رو، توصیه می‌شود که مدیران و مسئولان متولی امر مبارزه، بیش از پیش به این مقوله توجه نمایند.

۳- ضابطین، به خصوص پلیس امنیت اقتصادی جهت رصد اطلاعاتی و کشف اقدامات مجرمانه نیازمند دسترسی به سامانه‌های بانکی و مرتبط با امور مربوط به پولشویی هستند که باید با برنامه‌ریزی‌های بانک مرکزی، بنا به درخواست پلیس مذکور به نحو شایسته دسترسی‌های لازم در اختیار آن‌ها قرار گیرد.

۴- از طریق تفاهم‌نامه بین بانک مرکزی و سازمان انتظامی کشور، سازوکاری پیش‌بینی شود تا برابر آن، ادارات کل تطبیق و مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم بانک‌ها، گزارش‌های مشکوک به امور مربوط به پولشویی با ظن قوی به قاچاق مواد مخدر را به‌صورت ویژه به پلیس‌های مبارزه با مواد مخدر و امنیت اقتصادی ارسال نماید.

۵- با همکاری قوه قضائیه و سازمان انتظامی کشور، برای شناسایی اموال متهمان و مرتکبان، توقیف اموال، ممنوع‌المعامله و ممنوع‌الخروج شدن متهمان و ارتباط برخط با بانک‌های اطلاعاتی موجود در کشور باید سامانه‌ای ایجاد و مستقر شود.

سپاسگزاری

نویسندگان مقاله بر خود لازم می‌دانند از مجموعه واحدهای تخصصی مشارکت‌کننده در پژوهش حاضر و متخصصان و کارشناسان این رده‌های تخصصی فعال در امر مبارزه با پولشویی در پلیس امنیت اقتصادی فاتح و همکاران پلیس مبارزه با مواد مخدر فاتح جهت همکاری در انجام پژوهش تشکر و قدردانی به‌عمل آوردند.

منابع

۱. احسانی، بهمن. (۱۳۹۵)، آینده پژوهی جرم‌یابی. تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین.

۲. انصاری، ولی الله. (۱۳۹۱)، کشف علمی جرائم. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت).
۳. بشخور، مرجانه. (۱۴۰۰)، روش‌های نوین پول‌شویی با رویکرد تبادلات مالی در فضای سایبری. ماهنامه علمی «امنیت اقتصادی»، ۹(۲)، ۷۹-۸۸. بازیابی از: http://es.tescrc.ac.ir/article_243976.html
۴. تذهیبی، فریده. (۱۳۸۴)، پولشویی و سیستم بانکی. تهران: نشر زعیم.
۵. تصدیقی، بهروز. (۱۳۸۲)، تاریک‌خانه‌های اقتصادی و پول‌های سیاه. مجلس و پژوهش (ویژه نامه پولشویی)، ۱۰(۳۷)، ۲۳۰-۲۰۷. بازیابی از: https://rc.majlis.ir/fa/book_pub/show/838176
۶. حسینی، سید تقی و کرمی، حمیدرضا. (۱۳۹۷)، عملیات اطلاعاتی مبارزه با مواد مخدر. تهران: دانشگاه علوم انتظامی امین.
۷. خیرانی، روح اله؛ زرنشان، شهرام و سلیمانیان، محمدهادی. (۱۴۰۱)، ارزیابی وضعیت ایران در ارتباط با مقررات بین‌المللی مرتبط با پولشویی. پژوهش‌های حقوقی، ۲۱(۴۹)، ۳۹-۶۹. بازیابی از: doi: 10.48300/jlr.2022.148310
۸. عارفی مسکونی، محمد؛ نجفی توانا، علی و شاملو، باقر. (۱۳۹۸)، تأثیر قاچاق مواد مخدر بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام. ۹(۳): ۱۲۳-۱۰۵. بازیابی از: <https://priw.ir/article-1-1084-fa.html>
۹. فرخی، منصور. (۱۳۸۹)، نقش علوم جرم‌یابی در اثبات جنایات بین‌المللی. مجله حقوقی بین‌المللی، ۲۸(۴۴)، ۲۸۳-۲۹۹. doi: 10.22066/cilamag.2011.17170
۱۰. قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر و الحاق موادی به آن (۱۳۶۷)، مجمع تشخیص مصلحت نظام.
۱۱. قانون مبارزه با پولشویی. (۱۳۸۶)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۱۲. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مصوب (۱۳۹۲) با اصلاحات مصوب ۲۱، ۷، ۱۳۹۴. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۱۳. قانون مجازات اسلامی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۲)، سامانه ملی قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران.

۱۴. قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۶۹)، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۵۵. کشتکار، مریم. (۱۳۹۰)، راهکارهای مبارزه با پولشویی در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری،

مجله تازه‌های اقتصاد. ۹ (۱۳۲)، ۱۶۸-۱۶۰. بازیابی از: <http://t->

e.mbri.ac.ir/default.aspx?PageName=NewsCategory&Action=Subjects_Category&ID=5

۱۶. محمودی، محمد و محمدی‌پور، مجید. (۱۳۹۸)، چگونگی درآمدهای حاصل از قاچاق مواد

مخدر با تأکید بر پولشویی. فصلنامه دانش مبارزه با مواد مخدر. ۸(۱۵): ۱۰۷-۲۶. بازیابی از:

http://dlek.jrl.police.ir/article_93419.html

۷۷. مؤذن‌زادگان، حسنعلی و حمیدزاده اربابی، نجف. (۱۳۹۲). کاربرد انگشت‌نگاری در

جرم‌یابی. فصلنامه کارآگاه. ۶(۲۴)، ۹۸-۱۱۵. بازیابی از:

http://det.jrl.police.ir/article_10444.html

۸۸. میرزاوند، فضل‌الله. (۱۳۸۲). اهمیت قانون‌گذاری در مبارزه با پولشویی. مجلس و

پژوهش (ویژه‌نامه پولشویی)، ۱۰(۳۷)، ۲۶۵-۲۶۴. بازیابی از:

https://rc.majlis.ir/fa/book_pub/show/838176

۹۹. هندیانی، عبدالله؛ احسانی، بهمن؛ قاسمی، احمد و نیازخانی، مرتضی. (۱۳۹۹). تدوین

الگوی اقدامات اجرایی کشف جرم در مبارزه با پولشویی. فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و

جنایی، ۱۵(۵۸)، ۲۰۲-۱۷۹. بازیابی از:

http://icra.jrl.police.ir/article_93646.html

20. Abicik, Emmanuel. (2016). Money Laundering: An assessment of Law as a technique for repressive Anti-Money Laundering control, Boxing University of Manchester England.

21. Arnone, Marco and Borlini, Leonardo Sergio, International Anti-Money Laundering Programs- Empirical Assessment and Issues in Criminal Regulation (September, 25 2011). *Bocconi Legal Studies Research Paper No. 1933557*. Retrieved from: <http://ssrn.com/abstract=1933557>